

Miten Metsähallituslaki vaikuttaa Luontopalveluihin ja sitä kautta luonnon virkistyskäytön edistämiseen?

*Kaikille avoin tilaisuus Kansalaisinfossa
Tiistaina 2.2.2016 klo 14:30
Puheenjohtajana toimii Sirpa Paatero (SDP).*

Metsähallitus hallinnoi valtion maa- ja vesialueita, jotka kattavat kolmanneksen Suomen pinta-alasta. Metsähallituslain uudistaminen on ollut käynnissä useita vuosia. Hallituksen esitys metsähallituslaista on nyt valmistunut ja sen valiokuntakäsittelyt alkavat tällä viikolla.

Vuonna 2015 Sipilän hallitusohjelman mukaan lakiuudistuksen tavoitteena oli ”Uudistaa Metsähallituksen lainsäädäntö vastaamaan EU:n vaatimuksia ja selkeyttää sen johtamisjärjestelmää”.

Kilpailuneutraliteettivaatimuksiin vastaa hallituksen esitys laiksi valtion metsätalousosakeyhtiöstä. Siihen emme kuitenkaan ota kantaa, vaan huomio on laissa Metsähallituksesta.

Laki Metsähallituksesta pyrki selkeyttämään johtamisjärjestelmää, mutta siinä ei ole onnistuttu. Johtamisjärjestelmä on hämärtynyt, koska julkisten hallintotehtävien ja liiketoimintojen rajapinta on hämärtynyt. Lisäksi lakiesityksessä on heikennetty eduskunnan päätäntävaltaa kansallisomaisuutta koskevassa päätöksenteossa.

Viime vaiheessa lakiin tuli mukaan myös huolestuttavia kirjauksia esimerkiksi taseista, joilla on vaikutusta luonnon virkistyskäytön edistämisen edellytyksiin. Virkistyskäytön edistämisen näkökulmasta huolestuttavinta on kuitenkin se, että julkisten hallintotehtävien ohjaukseen on tehty suuria muutoksia. Erityisesti ympäristöministeriön ohjausvaltaa on vähennetty ja Metsähallituksen hallituksen ja toimitusjohtajan valtaa on lisätty.

Suomen Latu kummeksuu, että tätä tosiasiallista muutosta ei ole tuotu missään selkeästi julki. Muutos voisi käytännössä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kaikki virkistyspalvelut ja niihin liittyvä infra, kuten reitit, taukopaikat ja autiotuvat sekä luontokeskukset siirtyisivät konsernin liiketoimintojen hoitoon.

Kyse ei ole luottamuksesta tässä hetkessä ja paikassa vaan siitä, mitä tämä laki mahdollistaa tai jättää mahdollistamatta tulevaisuudessa ja muuttuvissa olosuhteissa.

Suomen Ladun näkemyksen mukaan laki ei siten tällaisenaan parhaalla tavalla edistä metsien moniarvoista hoitoa ja luonnon virkistyskäyttöä.

Hallituksen esityksessä on epäkohtia joiden takia useita pykälä tulisi muuttaa tai laki tulisi palauttaa uuteen valmisteluun. Työ- ja elinkeinoministeriön antaman lausunnon mukaan olisi myös mahdollista, että erillinen laki metsätalousosakeyhtiöstä hyväksytään, mutta muu osa laista palautetaan uuteen valmisteluun.

Luontopalvelut on Suomen suurin yksittäinen ulkoilupalvelujen tuottaja ja luonnon virkistyskäytön mahdollistaja.

Luontopalvelut vastaa valtaosasta maamme luonnon-suojelualueista ja niiden luonto- ja kulttuuriympäristöjen hoidosta. Luontopalvelujen hoidossa ovat mm. Suomen kaikki kansallispuistot ja valtion retkeilyalueet, Lapin 12 erämaa-aluetta, satoja muita suojelualueita ja suurin osa Suomen yleisistä vesialueista.

Luontopalvelut mahdollistaa pääsyn Suomen upeimpiin luontokohteisiin ja se tuottaa peruspalvelut, kuten reitit, opasteet ja taukopaikat retkeilijöille, kalastajille, metsästäjille ja muille luonnossa liikkuville. Palvelut tuotetaan budjettivaroin. Ne mahdollistavat pääsyn metsään ja niillä on valtava merkitys suomalaisten hyvinvoinnille. Samalla Luontopalvelut luovat edellytyksiä matkailun yritystoiminnalle.

Viime vuonna kansallispuistoissa vierailtiin yli 2,6 miljoonaa kertaa. Näiden käyntien kokonaistulo- ja työllisyysvaikutukset ovat eilen julkaistun tiedon mukaan 141 miljoonaa euroa. Kaikkien Metsähallituksen virkistyskohteiden kokonaiskäyntimääräksi viime vuonna arvioidaan yli 6 miljoonaa.

Hallituksen esitys metsähallituslaiksi on muuttamassa Luontopalvelujen asemaa ja resursseja ja samalla se uhkaa myös luonnon virkistyskäytön kehittämistä ja edistämistä.

Luontopalvelujen (eli julkisten hallintotehtävien) aseman muutosta ei ole lakiehdotuksessa suoraan kirjoitettu auki, mutta se toteutuu välillisesti useiden lakiehdotuksen kirjausten ja ilmaisujen perusteella. Esimerkiksi Luontopalvelujen nykyään hoitamaa noin 7 milj. hehtaarin maa- ja vesiomaisuudesta

siirrettäisiin liiketoiminnoille suoraan yli kolmasosa (siirrettäviä alueita ovat ainakin yleiset vesialueet, 5 §:ssä).

Suomen Latu on ottanut monessa valmistelun vaiheessa kantaa lakiesityksiin. Tuomme tässä esille kolme keskeisintä muutosesitystämme.

Keskeisimmät muutosesitykset hallituksen esitykseen:

1) Eduskunnan ja ministeriöiden ohjaus- ja päätösvalta kansallisomaisuuden hoitoon, julkisiin hallintotehtäviin ja rahoituksen käyttöön tulee säilyttää perustuslain (124 §) mukaisesti.

- Eduskunnan päätösvalta pitää säilyttää kaikkia valtion maita koskeissa tasesiirroissa ja keinotekoisesta kolmannesta taseesta tulee luopua (§ 26 ja 34).
- Valtion retkeilyalueet ja muut keskeiset retkeilyalueet ja virkistysmetsät tulee siirtää julkisten hallintotehtävien hoitamaan pääomaan, johon ei kohdistu tuottovaadetta, (§ 16, 26, 34). Näin alueita voidaan kehittää nimensä mukaisesti ulkoilun, virkistyskäytön ja luontomatkailun tarpeista käsin.
- Ympäristöministeriön tulee tulosohjata toimialallaan kaikkia Metsähallituksen julkisia hallintotehtäviä (§ 9) siten kuin ympäristöministeriön lausunnossa todetaan. Tämän vuoksi pykälät 5 ja 16 tulee yhdistää. Lakiesityksen mukaan ympäristöministeriö ei enää tulosohjaisi Suomen luonnonsuojelualueverkoston hoitoa ja käyttöä, eikä muiden Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien hoitoon tarkoitettujen maa- ja vesialueiden sekä muun omaisuuden hoitoa.
- Metsähallituksen hallituksen tulee toimia ministeriöiden ohjauksen ja valvonnan puitteissa, kuten hallituksen esityksen lausuntoversiossa oli kirjoitettu (§ 12).

2) Metsähallituksen liiketoiminnan ja julkisten hallintotehtävien välillä olevan palomuurin tulee olla selkeä

Metsähallituksen antamasta lausunnosta ilmenee, että nykyisin luontopalvelujen ja liiketoimintojen osittain erikseen hoitamia toimintoja aiotaan yhdistää Metsähallituksen hallituksen ja toimitusjohtajan johdettavaksi. Esimerkkeinä on mainittu mm. talous-

hallinto ja viestintä. Taloushallinnon yhdistäminen ja samalla talousarviokirjanpidosta luopuminen vaikeuttavat läpinäkyvää valtion budjettivarojen käytön ohjausta ja raportointia.

Säädöksissä tuleekin varmistaa julkisten hallintotehtävien säilyminen tarkoituksenmukaisena kokonaisuutena.

- Luontopalvelujen erillinen talousarviokirjanpito tulee säilyttää ympäristöministeriön lakiesityksestä antaman lausunnon mukaisesti (§ 33).
- Toimitusjohtajan tehtävien tulisi vastata hallituksen toimivaltaa julkisten hallintotehtävien hoidossa ympäristöministeriön lausunnon mukaisesti (§ 14).

3) Metsähallituksen hallituksen kokoonpano

Metsähallitus on itse nimennyt kaikki talouskäytössä olevat metsänsä monikäyttömetsiksi ja ministeri Tiilikaisenkin mukaan virkistyskäyttö on yksi valtion kaikkien metsien tärkeimmistä tehtävistä.

- Tästä johtuen tulisi säätää, että hallituksessa tulee olla 1–2 henkilön järjestöedustus valtakunnallisesti toimiville luonnonsuojelua ja virkistyskäyttöä edistäville järjestöille (§ 11).

Lopuksi

Suomen Latu esittää, että lakiesitykseen tehdään vähintään edellä esitetyt muutokset tai hyväksytään vain laki valtion metsätalousosakeyhtiöstä ja muilta osin laki palautetaan huolelliseen ja avoimeen valmisteluun.

Metsähallituksen on lain mukaan otettava riittävästi huomioon yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet, jotka koskevat kaikkia alueita. Näitä ovat mm. luonnon virkistyskäytön sekä työllisyyden edistämisen vaatimukset ja biologisen monimuotoisuuden suojelu. Myös luonnonvarasuunnittelu koskee kaikkia alueita. Lain tulee vahvistaa Luontopalvelujen edellytyksiä tarjota kansalaisille terveyttä edistäviä luonnossa liikkumisen mahdollisuuksia.